

"jachin's" brochures

No. 3

Ds. J. A. TAZELAAR

Het contact tusschen
Zondagsschoolonder-
wijzer en kind

JACHIN'S UITGEVERSBUROU
— NAAMLLOOZE VENNOOTSCHAP W. D. MEINEMA —
DELFT

BIJLAGE V

HET CONTACT TUSSCHEN ZONDAGS- SCHOOLONDERWIJZER EN KIND

Handelend over het Contact tusschen Zondagsschoolonderwijzer en Kind stel ik vóórop, dat ik dit onderwerp wensch op te vatten als een dóór en dóór praktisch onderwerp, zoodat daaraan voor de praktijk van het Zondagsschoolonderwijs menige goede les ontleend worden kan. Dat men geen theoretische verhandeling behoeft te verwachten, moge al aanstonds blijken uit de manier, waarop ik het begrip Contact hier wensch te omschrijven, nl. als vruchtdragende aansluiting met het oog op de groote taak van de Zondagsschool, kinderen tot Jezus te leiden.

Er is tweéeerlei contact, een oppervlakkige *aanraking* en een intensieve *aansluiting*. Wanneer ge in den trein gezeten, een oogenblik geconverseerd hebt met een medereiziger, kunt ge moeilijk zeggen, dat ge met hem in contact gekomen zijt. Hoogstens in *aanraking*. De *aanraking* wordt echter tot *aansluiting*, als van zulk een ontmoeting duurzame invloed kan uitgaan. Voor de *aansluiting* zijn heel wat meer echte en hechte en intieme banden noodig dan voor de *aanraking*.

Gij hebt begrepen, dat het hier niet te doen is, om oppervlakkige *aanraking*; immers met een oppervlakkige *aanraking* tusschen onderwijzer en kind is het kind niet gediend en is de onderwijzer niet verantwoord.

Met deze onderscheiding tusschen *aanraking* en *aansluiting* is tegelijkertijd mijn onderwerp op een gelukkige manier begrensd. Want als het woord „contact” hier in den algemeensten zin te nemen zou zijn, dan zou er letterlijk *alles* onder vallen, dat op eenigerlei wijze bij het Zondagsschoolwerk ter sprake komt; dus ook vertellen en vragen, overhooren en bespreken, beloonen en straffen, bidden en zingen; immers ook in dit alles wordt contact in den zin van *aanraking* geoefend. Doch dit contact is meer globaal, meer officieel en indirect, terwijl de *aansluiting* veel meer individueel is, dikwijls officieus en veel meer persoonlijk en op den man af. Juist om dat laatste gaat het hier, want hier ligt het zwaartepunt van het werk;

waar dit contact verwaarloosd wordt, daar lijdt de arbeid zóó groote schade, dat menige Zondagsschool er door te gronde is gegaan.

Ik handel dus over de vruchtdragende aansluiting tusschen Zondagsschoolonderwijzer en Kind met het oog op de groote taak, de kinderen tot Jezus te leiden. En mijn behandeling valt in twee deelen uiteen. Ik beantwoord allereerst de vraag, hoe dit contact in het algemeen gevonden wordt, en ten tweede, hoe dit contact in het bijzonder geoefend wordt.

Ziehier derhalve het schema:

I. Hoe wordt dit contact *gevonden*?

In liefde tot *God*, liefde tot het *Kind*, liefde tot de *Taak*.

II. Hoe wordt dit contact *geoefend*?

Door *bestudeeren*, *observeeren*, *converseeren*.

I. HOE WORDT DIT CONTACT GEVONDEN?

a. *In liefde tot God.*

Nicolaas Beets heeft eens den onderwijzer volgens het ideaal ten voeten uit geteekend, door te zeggen: „Hij zij een man, doordrongen van liefde voor de jeugd, voor de maatschappij, voor zijn vaderland, voor zijn God. In het onderwijs geduldig, duidelijk, geleidelijk, vloeiend; in den omgang vriendelijk, gelijkmoedig, bij alle gemeenzaamheid de waardigheid bewarend. Duidelijk in het vermanen, zachtmoedig in het bestraffen, billijk in het beloonen; schielijk in het ontdekken, vindingrijk in het voorkomen van 't kwaad; bij 't vergeven ernstig; in alles kort. De vreeze Gods, de liefde tot den Heiland, den eerbied voor de Heilige Schrift door woord en voorbeeld inprentend.” Zoowel uit het begin als uit het slot van dit citaat kan blijken, dat liefde tot God de allereerste eisch is, aan een onderwijzer te stellen. We zouden het zóó kunnen zeggen: het Contact met God in Christus is volstrekt noodzakelijk tot het vinden van het contact met de leerlingen. Op de persoonlijke vraag van den Heiland: „Hebt gij Mij lief?” moet de onderwijzer een bevestigend antwoord kunnen geven, zij het misschien ook schuchter en nog met terughoudendheid. *Hij* moet wassen, *gij* moet minder worden. Het moet veel meer uw wensch zijn, de kinderen te binden aan *Hem* dan aan uzelf. Toch zal het goed zijn, dat ge ze binden moogt aan Hem, juist dóór ze te binden aan uzelf. En wees er dan van overtuigd, dat gij zelf waarlijk niet tekort komen zult in de toeneiging van

uw leerlingen, als ze waarachtig weten mogen: 't gaat bij onzen meester in alles en boven alles om Christus, den Heiland.

Derhalve, wie aan anderen Philippus-dienst bewijzen wil, moet Christus zelf gevonden hebben als den Zaligmaker. Van deze persoonlijke verhouding tot Christus hangt voor het volbrengen van de taak alles af. Het moet aan den onderwijzer te zien zijn, dat God het goede werk in hem begonnen is. Er moet levend contact zijn met God in Christus Jezus: immers, hoe zou hij voor de kinderen recht kunnen bidden, als hij zelf geen behoefte heeft aan gebed?

Een bekend woord van Spurgeon luidt: „Bijbelwoorden openbaren hun schatten alleen, als men ze opent met den sleutel van het gebed.” Trouwens, als het bidden de ademhaling is der ziel, mag het stellig hier niet daaraan ontbreken. Ook zonder groote gaven kan iemand gezegend werken, als hij maar getrouw bidt. Het gebed vermag nog altijd vuur van den hemel te doen regenen. Wie goed gebeden heeft, hoeft nooit moedeloos te worden. Haberland, een groot voorvechter van de Zondagsschool in Duitschland, heeft eens gezegd: de binnenkamer, waar de onderwijzer bidt, is de camera obscura, welke hem de waarheden en de schoonheden van het Bijbelsch verhaal, dat hij te vertellen heeft, ontdekt. Ook in gemeenschappelijk gebed moet kracht en zegen worden gezocht. Daarom is het gebed onmisbaar. En dan niet alleen gebed voor uzelf, maar ook gebed voor uw leerlingen.

Dat dit gebed een zeer groote macht is, moge verduidelijkt worden met een voorbeeld. Zie naar een electrischen tramwagen, zwaar en log en met inspanning van alle krachten niet vooruit te krijgen. Doch schakel den stroom in, d.w.z. bewerkstellig het contact met de krachtbron, en één enkele beweging van uw hand, die den handel overzet, doet den zwaren wagen licht en vlot vooruitglijden. Zoo is de innige aansluiting bij den Heere onzen God in Christus in staat tot wonderen, want hier wordt de zwakke in zichzelf machtig in Hem. Het gebed is het dagelijksch zamelen van manna.

b. *Liefde tot het Kind.*

Liefde tot de kinderen behoort noodwendig tot den arbeid voor de kinderen. Kinderen hebben een fijn gevoel voor liefde. Meen niet, dat de kinderen die liefde u altijd gemakkelijk maken. Ge hebt te vechten tegen allerlei ondeugden: onoplettendheid, praatzucht, ongezeggenheid, ontoegankelijkheid.

Zulke kinderen kunt ge alleen liefhebben als ge den Heiland liefhebt. Als ge liefhebt, die u liefhebben, wat loon hebt gij? Christus zelf is gekomen om te zoeken en zalig te maken wat verloren is. Liefde tot het kind zal er ons voor bewaren dat wij moede worden van het werk en ten slotte zelfs het werk zelf moede. Liefde *geven* beteekent ook hier: liefde *winnen*. Stellig heeft in dit opzicht het vrouwelijk personeel een voorsprong bij het mannelijke. Maar juist van den man heeft Spurgeon eens gezegd: „Een man, om wien zich de kinderen verzamelen als vliegen om den honig, is waard, dat er kennis met hem wordt gemaakt.”

De liefde tot de kinderen zal, als het goed is, wederliefde wekken. Dat is zeer noodig voor vruchtdragend onderwijs; immers, wat zonder liefde geleerd is, blijft niet vastzitten. Trouwens, we mogen niet alleen van de kinderen *eischen*, we moeten beginnen met *geven*.

De liefde tot onze leerlingen zal vooral sterk naar voren moeten komen in dat wat stellig het voornaamste deel van den arbeid is, althans publiek: het vertellen van de Bijbelsche verhalen. Uiteraard gaat het niet aan, over de kunst van het vertellen en vragen hier uit te weiden; dat zou de reikwijdte van dit referaat overschrijden. Wel wil ik er dit van zeggen, dat een aanschouwelijke, levendige, boeiende verteltrant een kostelijk contactmiddel is, om de jeugd aan den onderwijzer te binden. Aantrekkelijke vertelwijze is hier de helft van de populariteit van den onderwijzer in het bijzonder, en zeker meer dan de helft van de belangstelling voor de Zondagsschool in het algemeen. Van de Schrift kan het vertellen worden geleerd, want de Schrift is het vertelboek bij uitnemendheid. Wij moeten de personen zelf laten spreken, en we kunnen aan het luisteren van de kinderen gemakkelijk controleeren, of de qualiteit van onze vertelling voldoende is. Hun belangstelling is een onfeilbare thermometer. En vooral komt het erop aan exact te zijn: b.v. als de Schrift ons van de Wijzen uit het Oosten verhaalt, zegt ze niet, dat zij „geschenken” brachten, maar „goud, wierook en myrrhe”. We moeten boven alles bedenken, dat het in de vertelling niet gaat om gebeurtenissen van het verleden, maar om aangelegenheden van het heden van het allerhoogste belang. Eindelijk moet de onderwijzer altijd veel meer weten, dan hij vertelt; alleen dan kan hij putten uit een volheid, en behoeft hij niet nerveus op de klok te kijken, zich afvragend, hoe hij de les vol krijgt. Het zal goed zijn, dat hij daartoe zich ernstig rekenschap afvraagt van de

omstandigheden, waarin de kinderen leven, door de toepassing zoo pakkend te maken als mogelijk is; en dat hij zich van te voren beraadt op de vragen, die gedaan kunnen worden, want alleen een goed antwoord maakt een goede vraag werkelijk goed; voorts dat hij zich alle moeite geeft, om het „groot geld” om te zetten in pasmunt. Met een goudstuk weet een kind niets aan te vangen; het moet gewisseld worden in kleiner muntstukjes, die het kind veel beter kent en waarmee het weet om te gaan. Het niveau mag dus evenmin te hoog als te diep worden genomen.

Meer kan ik helaas van dit belangrijk onderdeel niet zeggen, maar elk zal gevoelen, van hoeveel gewicht een goede vertel- en vraagmethode is, om het contact met de leerlingen te vinden en te bevorderen.

c. *Liefde tot de Taak.*

De derde factor om contact te vinden met de kinderen is liefde tot de Taak. We moeten van het werk houden. Waar het alleen gedaan wordt uit eerezucht, daar geschiedt het feitelijk uit zelfzucht. Daar wordt het werk misbruikt als een middel, om zelf vooruit te *komen*, en niet om anderen vooruit te *brenge*n. Hoe zou daar liefde voor de taak kunnen zijn, vooral als die taak tegenvalt? Dikwijls hoort ge de klacht: de kinderen komen niet zoo geregeld als ik wel wenschte; ze leeren niet zoo trouw als ik wilde; ze gedragen zich niet zoo als het behoorde; nu en dan zou ik geneigd zijn, ermee op te houden en het maar over te laten aan anderen. Dat is de ontmoediging, die de meesten uit eigen ervaring wel kennen. Alleen de liefde tot het werk, gegrond op liefde tot God en tot het Kind, kan ons over zulk een dood punt heenhelpen. De vraag komt soms op: Ben ik wel geschikt voor mijn taak? Die vraag kan soms zoo bang *worden* en zoo bang *maken*, dat alle activiteit erdoor wordt verlamd. Hoe krijgt ge het vertrouwen en den moed terug? Alleen door de liefde, die ten slotte over alle zorgen zegeviert. Deze liefde kenmerkt zich door taaie trouw in het kleine. God eischt niets van ons, waarvoor Hij zelf niet de kracht geeft. Welnu, laat u dan niet door allerlei stemmingen beïnvloeden, maar laat u leiden door uw liefde en door uw geloof, en ge zult ondervinden, dat de liefde alles verdraagt.

Natuurlijk brengt liefde tot uw taak ook zelfverloochening mee. Liefde zonder opoffering is ondenkbaar. De onderwijzer moet punctueel en trouw zijn, en hij ontleene aan de vrijwillig-

heid, waarmee hij zijn taak heeft aanvaard, de verplichting om *goed* te doen, wat hij doen moet. Daarom mag nooit aan het feit, dat gij eigenlijk niet verplicht zijt, dit werk te doen, een argument worden ontleend, alsof het zoo heel erg niet zou zijn, als het maar half wordt gedaan. God is nooit met half werk tevreden. En ook degene die zichzelf vrijwillig gebonden heeft, *is* gebonden. Doch juist die vrijwilligheid maakt het „moeten” tot een vreugdig moeten. Er is geen ding, dat het vinden van contact zóó in den weg staat, als ongeregeldheid en gemis aan trouw. Gij moet er een ernstige gewetenszaak van maken, en alleen op gronden die voor God en mensch volstrekt te verantwoorden zijn, des Zondags overslaan. Als de kinderen zien, dat de onderwijzer de Zondagsschool gering schat, zal het hun niet kwalijk te nemen zijn, als ook zij de Zondagsschool gering achten gaan. Het bezoekpercentage van den leerling staat in onmiddellijk en oorzakelijk verband met het bezoekpercentage van den onderwijzer.

Ook in andere opzichten zal de onderwijzer uit liefde tot zijn taak zich te verloochenen hebben. Hij zal om de kinderen sommige dingen moeten nalaten, die hij anders zou kunnen doen; er wordt terdege op hem gelet, en er vloeit evenveel verantwoordelijkheid voort uit de zienswijze van de leerlingen: „de meester *zegt* het, dus het *is zoo*”, als uit den gedachtengang „de meester *doet* het, dus het *mag*”. Ge moet bedenken, dat het leven een nog krachtiger getuigenis is dan het woord. Door ongeheiligd leven stompen we zelf het zwaard af, dat we in Gods naam wenschen te hanteeren.

Ik vernam eenigen tijd geleden van een onderwijzeres, die den halven nacht van Zaterdag op Zondag had doorgebracht op een bruiloftsfeest. Den Kerkdienst verzuimde zij, op de Zondagsschool was ze echter present; maar meent ge niet, dat op dien Zondag (geestelijk gesproken) het confetti der ijdelheid haar gewaad zal hebben ontsierd? Iemand heeft eens gezegd: „het onderwijs in de waarheid uit een ongeheiligden mond is als meel in een kolenzak”.

Een onderwijzer is, reeds zooeven zinspeelde ik daarop, onwillekeurig een model, waarnaar de leerlingen zich richten. Dat geldt in alle opvoeding. In Indië worden herhaaldelijk de vaders naar de kinderen genoemd. Een vreemd gebruik, maar een veelzeggend gebruik. Want achter elk woord staat degene die het zegt. En achter elke daad niet minder! Onze kinderen zien scherp, onze leerlingen letten op ons, en ook de ouders letten op de onderwijzers. Mij is een dorpszondagsschool

bekend, die nooit wilde floreeren. Ze stond onder leiding van een onderwijzer, die onaangename huiselijke verhoudingen had. Een praktische broeder kwam op de gedachte om dezen meester om te wisselen met dien uit een verafgelegen buurtschap, waar men van deze dingen veel minder op de hoogte was. Na deze ruiling steeg het aantal leerlingen in korten tijd van 20 tot 100!

De liefde tot de taak moet blijken over de heele linie. In den omgang met de kinderen moeten vriendelijkheid en ernst in gelukkige harmonie zijn. Dat wil natuurlijk niet zeggen, dat het gelaat van den onderwijzer nooit uit de plooi komen mag. Maar de ernst is eerste noodzaak voor een behoorlijke discipline. Met liefde alleen wint ge de kinderen niet; een kind heeft leiding noodig; het wil de teugels voelen. Het ligt natuurlijk buiten de draagwijdte van dit referaat, hierop in den breedte in te gaan. Hier is stof zelfs voor meer dan één referaat voorhanden; doch dit wil ik ervan zeggen, dat de quaestie van orde en leiding, zoo onontbeerlijk voor het vinden van goed contact, een quaestie van karakter is. Achter den onderwijzer staat in dit opzicht niets anders dan zijn karakter. Uiterlijke machtsmiddelen heeft hij niet. Het uiterst remedie (verwijdering van de Zondagsschool) schiet juist volkomen het doel voorbij, want het is de bedoeling de kinderen te hebben en te houden, en niet, ze weer kwijt te worden. De onderwijzer moet zóóveel autoriteit hebben, dat de leerlingen zich vrijwillig er onder buigen. Van het grootste belang is hier zelfs de intonatie van de stem, die moet trekken en innemen inplaats van afstooten.

Wie uit liefde zijn leerlingen nooit straft, mag misschien meenen, dat hij hun genoeg doet, — integendeel berokkent hij schade. Want een liefdevol hart sluit *niet* uit een vasten wil en soms een kastijdende hand. Liefde geven en tucht oefenen zijn geen tegenstellingen. Het één vereischt het ander en brengt het mee. Liefde, die niet weet te regeeren is bijna nog erger dan gemis aan liefde.

Verwacht ge enkele raadgevingen inzake het contact tusschen onderwijzer en kind wat betreft orde en regel, dan wil ik in het algemeen zeggen: Geef het kind meer crediet, dan het verwacht; en het zal in den regel trachten naar uw hoogte op te klimmen.

Behandel oververstoring niet als een persoonlijk feit, maar als een vergriep tegen de gemeenschap.

Maak zoo weinig regels als mogelijk is. Groote lijnen behooren

altijd duidelijk te zijn. En tracht de kinderen zelf intuïtief tot de regels te doen besluiten, en dan niet in den negatieven zin van wat niet mag, maar in den positieven zin van wat moet en behoort.

Wanneer ge dreigt, bedenk dan, dat een dreigement des te gevaarlijker is, naarmate het meer is gelimiteerd en enger begrensd. Dreig nooit met iets, dat ge toch niet volbrengen kunt of zult. Onderscheid scherp tusschen vergripen uit gedachteloosheid en uit opzet, en heb in dit laatste geval oog voor degenen, die eens een keer uit bravour willen meedoen.

Hoed u voor openlijke conflicten en maak de klas nooit tot een arena. Wees niet te angstvallig, om den „harden kop” van een kind te breken.

En bedenk, dat een enkel persoonlijk woord, recht op den man af, *na* de les, oneindig veel meer uitwerking heeft dan een publieke afstraffing *tijdens* de les.

II. HOE WORDT DIT CONTACT GEOEFEND?

a. *Door het bestudeeren.*

Met „bestudeeren” wordt niet bedoeld op het onderzoeken van de bronnen ter voorbereiding van de les, evenmin op het gezamenlijk zich toeleggen op den arbeid door den cursus, doch op het bestudeeren van het kind, de kinderlijke ziel en heel het kinderleven. Toegegeven moet worden, dat zeer veel onderwijzers in eenvoud maar met groote liefde jarenlang het Zondagsschoolwerk hebben gedaan en nog doen, zonder dat van bepaalde studie op dit punt sprake was of kon zijn. Gelukkig is de Heilige Geest machtig, om ook zonder deze speciale voorbereiding van den kant der onderwijzers het onderwijs te zegenen en vruchtdragend te maken. Dit neemt echter volstrekt niet weg, dat de studie (al is het in dit verband misschien wat een groot woord) niet mag worden veronachtzaamd en nog minder gering geschat. Ook de Zondagsschool moet met haar tijd meegaan. Wie daartoe in de gelegenheid is, maar deze gelegenheid verzuimt, komt tekort in verantwoordelijkheidsgevoel. Menschen die in dit opzicht geen moeilijkheden zien, geven zelf aanleiding tot moeilijkheden. Er is b.v. een psychologie der klasindeeling, waarbij lichtontbrandbare elementen worden gescheiden. Ge plaatst niet een blik benzine naast een brandende kachel. Dat is heel eenvoudig; maar zóó eenvoudig is het in de Zondagsschoolklas

niet. Daarom moet ge u beijveren het zieleleven van het kind te leeren doorgronden. Dit echter onderstelt weer degelijke kennis van het zieleleven van den volwassen mensch. Wij moeten kind met het kind trachten te zijn, en dit juist is zoo uitermate moeilijk, omdat de gelegenheden voor misvattingen en vergissing hier zeer talrijk zijn. We moeten de levensuitingen van het kind, zoo zegt Dr. BAVINCK ergens, verklaren naar analogie van onszelf; de psychologie van het kind is alleen voor beoefening vatbaar op grondslag van de psychologie van den volwassene.

Voor al de psychologie van het *jonge* kind stelt voor moeilijke vraagstukken. Let er eens op, met hoe groote oogen het kind in de groote wereld rondziet. De kindere hebben een grenzenlooze verbeelding. De boomen spreken en zingen voor hen een geheimzinnige taal; ze hooren de geluiden van allen dag op een heel andere wijze; een pop is een man of een vrouw, een hoekje in de kamer is een huis of een school; een stok is een sabel, een lat is een geweer; en met de scheppingen van hun fantasie zijn de kinderen gelukkiger dan de volwassenen met de scheppingen van hun kracht of verstand. Daarom voelt het kind zich zoo aangetrokken tot het sprookje; eerst veel later duikt de fantasie-doodende vraag op: „Is dat echt gebeurd?” Met deze dingen moet de onderwijzer rekenen. Hij moet de verbazing van de kinderen, waarmee ze het wonder speuren achter alle nuchtere dingen, hun niet ontnemen, maar hij moet trachten, boven al de lagere dingen uit, het kind te doen opklimmen tot het Groote Mysterie, tot God, die zich in Christus Jezus aan ons openbaren wil. Juist de kinderlijke naïviteit en onbevangingheid is zoo ontvankelijke bodem voor het verhaal der H. Schrift, dat één en al wonder is; daarom moet de Zondagschool de kinderen reeds vroeg met het Woord van het Wonder en met het Wonder van het Woord in aanraking brengen. Zoo zullen ze iets leeren verstaan van den strijd tusschen goed en kwaad, geest en vleesch, en zich leeren gewennen aan Gods eisch en aan Gods wegen, en leeren liefhebben Jezus Christus, den Kindervriend, wiens Naam is Wonderlijk, Raad en Sterke God.

Het Zondagsschoolonderwijs bedoelt niet alleen godsdienstige onderwijzing maar ook godsdienstige opvoeding. En hoe zou taktische opvoeding mogelijk zijn zonder kennis van de kinderlijke ziel en van het kinderlijke leven?

Ook op dit onderdeel moet ik mij, gelijk van zelf spreekt, beperken; één belangrijke quaestie echter moge ik als terloops

nog aanroeren. Kennis van de kinderziel is vooral onontbeerlijk bij de sexueele opvoeding, óók al een onderwerp op zichzelf. Een delicaat onderwerp, tot dusver opmerkelijk verwaarloosd. Hier wordt in bijzondere mate zaakkennis en takt vereischt, en stellig heeft de Zondagschoolonderwijzer, natuurlijk *na* de ouders, een taak. Als het onderwerp of de omstandigheden aanleiding geven, moet er op kiesche wijze met een enkel woord, dat indruk maakt, worden gewaarschuwd tegen zonden in verband met het 7e gebod in het kinderleven. Bovendien: er zijn onder de leerlingen altijd geslachtelijk vroeg-rijpe en perverse naturen. Ieder opvoeder weet dat. Zulke kinderen zijn „anders dan de anderen”. Ze leveren een groot gevaar op voor heel hun omgeving. Er zijn gevallen bekend, waarbij besturen meerdere vergaderingen houden moesten ter verwijdering van een jongen of meisje van nog geen twaalf jaar.

Men gevoelt, hoe nuttig en hoe noodig het is, uit goede bronnen en door betrouwbare samenspreking het Zondagschoolkind te bestudeeren, ten einde het goede contact op de juiste wijze te oefenen. En vraagt een eenvoudige broeder of zuster zich misschien in moedeloosheid af: „Wie is tot deze dingen bekwaam?” dan worde bedacht en betracht: „Indien iemand wijsheid ontbreekt, dat hij ze van God begeere, en zij zal hem gegeven worden.”

b. *Door het observeeren.*

Over het tweede punt kan ik kort zijn, om aanstonds op het laatste punt des te meer aandacht te kunnen concentreeren. Heb een scherp oog voor en op uw leerlingen. Nauwkeurige observatie kan een heel groote factor zijn tot oefenen van contact. Observatie niet alleen *tijdens*, maar ook *voor* en *na* en *buiten* de les. Nergens leert een dagschoolonderwijzer zijn leerling beter kennen dan op de speelplaats. Daar geeft het kind zich precies zooals het is. Daar leeft het zich uit; daar komt naar buiten, wat er in zit. Ge zult er rijk uw nut mee kunnen doen, niet alleen, omdat de kinderen bemerken zullen, dat ge ze „dóór” hebt, maar ook omdat ge veel meer op den man af gebreken kunt bestrijden, en individueele bearbeiding in plaats van globale kunt toepassen. Dit wil niet zeggen, dat ge steeds terstond moet uiten, wat ge weet, of behoeft te zeggen, wat ge hebt bevonden. Veel sterker staat ge, als ge ter geleger tijd er uw winst uit weet te slaan.

c. Door het converseeren.

Wellicht raak ik hier aan het zwaartepunt van mijn onderwerp. Geen enkel middel is zoo effectief tot het oefenen van contact in den zin van vruchtdragende aansluiting als de conversatie met de leerlingen. Ik onderscheid hier conversatie bij en buiten de les. Met „bij” de les bedoel ik niet alleen „tijdens”, maar ook „vóór” en „na” de les. Elk onderwijzer moet zorgen, dat hij niet alleen op tijd, maar voor den tijd aanwezig is. Dat is van belang voor de goede orde, maar het is van nog veel meer belang met het oog op het contact met de kinderen. Als de onderwijzer het allereerst in de klas is, is er terstond een sfeer van orde en kalmte. Hij heeft gelegenheid, om zooveel mogelijk de binnenkomenden individueel te begroeten en een persoonlijk vriendelijk woordje tot hen te richten. Hij gebruike de gelegenheid om te informeeren naar huiselijke omstandigheden van blijden of droeven aard, indien daartoe aanleiding is. Dergelijke dingen binden ongemeen. Ook het gebed voor zieke leerlingen is van veel gewicht.

Het spreekt vanzelf, dat met groote zorgvuldigheid acht gegeven worden moet op de absentie. Bemerken de leerlingen, dat de attentie van den onderwijzer op dit punt verslapt, dan is grooter percentage absentieisme daarvan het onmiddellijk gevolg. Houd uw presentielijst zoo nauwkeurig als mogelijk is bij.

Maar boven alles belangrijk is het Huisbezoek. Ik onderscheid hier huisbezoek aan de kinderen en huisbezoek via de kinderen aan de ouders. Dit huisbezoek moet geschieden gewoon, d.w.z. liefst $4 \times$ per jaar, en buitengewoon, nl. naar aanleiding van bijzondere omstandigheden.

Regelmatigheid in het huisbezoek is een factor, die het contact in sterke mate beïnvloedt. Natuurlijk kost dit tijd, doch dit offer wordt rijk beloond.

Psychologisch werkt het huisbezoek gunstig; immers het kind voelt daardoor een sfeer van vertrouwelijkheid met den onderwijzer, en dat is te zien aan den stralenden blik, waarmee het den onderwijzer begroet op den Zondag, die op het bezoek volgt: deze blik is een soort blik van verstandhouding. De andere leerlingen worden terstond deelgenoot gemaakt van het nieuws, dat de meester „thuis” geweest is! Een gevolg daarvan is tevens, dat de kinderen onwillekeurig meer hun best doen in het leeren en oppassen. Men gevoelt evenwel, dat het niet aangaat, hierin uitzonderingen te maken. Vandaar de noodzaak van regelmaat.

Onder de bijzondere omstandigheden, die buitengewoon huisbezoek noodzakelijk maken reken ik: verzuim, ziekte en wangedrag. Wanneer een kind overslaat, moet de onderwijzer zich bij de anderen vergewissen inzake de reden. Komt hij die niet te weten, en herhaalt zich het verzuim, dan zal hij goed doen, het kind te bezoeken. Hij moet dan niet vragen: „Waarom ben je weggebleven?” want daarmee zou hij licht het kind tot een leugen kunnen verleiden. Hij doet beter met te zeggen: „Ik dacht, dat je ziek was, daarom kom ik naar je toe; het doet me genoegen, te zien, dat je niet ziek bent; wanneer kom je nu weer terug op de Zondagsschool?” Wanneer we dergelijke kleine deserteurs als oude, goede kennissen behandelen, en ons niet boos toonen, zullen we deze delinquenten gemakkelijk terugwinnen kunnen.

Bij ziekte wordt het bezoek van den onderwijzer meest op prijs gesteld. De Heere Jezus zelf zal eenmaal als alle volken vóór zijn troon zijn opgesteld, zeggen tot degenen die dan ter rechterhand zullen staan: „Ik ben krank geweest, en gij hebt Mij bezocht.” En als ze dan antwoorden zullen: „Wanneer, Heere?” dan zal Hij zeggen: „Wat ge aan den minste Mijner broeders gedaan hebt, dat hebt ge aan Mij gedaan!” In dagen van ziekte wordt de meeste toegankelijkheid gevonden, zoowel bij de kinderen als bij de ouders.

Als derde aanleiding tot bijzonder huisbezoek noemde ik wangedrag. In ernstige gevallen doe men zijn werk nooit alleen, doch steeds gezamenlijk. Twee weten meer dan één, en ge zult bij een dergelijk bezoek ervaren, dat ge veel sterker staat, vooral wanneer de ouders partij trekken voor hun kinderen.

Het Huisbezoek maakt den onderwijzer bekend met de omgeving, waarin het kind alle dagen vertoeft en waarin het opgroeit. Immers, het brengt hem in aanraking met de bijzondere omstandigheden, de deugden en de gebreken, de bezwaren en de gevaren waarmee zijn leerling voortdurend te maken heeft. Vooral van belang is, de ouders te leeren kennen, die het kind grootbrengen, en den geest van het huis. Hij ziet, wat aan het kind ontbreekt en waarom het daaraan ontbreekt. Het kind in de klas is heel wat anders dan het kind in huis; daarom is het hoogst nuttig ook dien anderen kant eens te bezien. Het Zondagsche pak is heel anders dan de werkdag-kleeren. De algemeene ervaring is, dat de bezoeken door de ouders worden op prijs gesteld en beschouwd worden als een soort eer, aan het huis bewezen. Is het anders, dan

bemerkt men dat snel genoeg; dan dringe men zijn bezoek aan de ouders niet op, en verhaale dit in geen geval op de kinderen.

Ook het huisbezoek omsluit een referaat op zichzelf. Daarom kan ik slechts een groote lijn trekken. De vraag is gedaan, of het gesprek een louter geestelijke strekking hebben moet. De beste regel is: het gesprek over geestelijke dingen moet niet geforceerd en ook niet angstvallig vermeden. Wie hier forceert, bederft meer dan hij goed maakt, immers: forceeren beteekent irriteeren. Echter mogen we ons nooit het Evangelie schamen: het eenvoudige, hartelijke getuigenis aangaande den Heiland van zondaren moet de eerste plaats innemen. Wie dat nalaat, verloochent. Werpt iemand tegen, dat dit werk ook in dit opzicht moeilijk is, dan mag hij getroost zijn met de belofte van Christus, dat het hem in de ure, waarin het erop aan komt, gegeven zal worden, te zeggen wat noodig is.

De buitengewone voordeelen van het huisbezoek ten gunste van het contact tusschen onderwijzer en kind springen onmiddellijk in het oog. Allereerst kan de onderwijzer het onderwijs individualiseeren, elk kind behandelen naar eigen aard en aanleg, milieu en omstandigheden. Het huisbezoek verleent aan het onderwijs exactheid, waardoor het precies op het doel aangaat. Waar de voorbereiding en de cursus de punt van de pijl scherpen, daar leert het huisbezoek het nauwkeurig mikken op de roos. Het onderwijs behoort „raak” te wezen. Het huisbezoek opent een menigte nieuwe gezichtspunten, waardoor de toepassing meer veelzijdig wordt en daardoor het onderwijs zelf meer gevarieerd. Natuurlijk behoort die toepassing met takt te geschieden. Het huisbezoek is ook van belang voor de ouders, met wie weer contact gevonden wordt via de kinderen; het is verder van veel gewicht voor den onderwijzer zelf, die er veel uit kan leeren. Ten slotte kan ten gevolge van het huisbezoek ook het gebed zoowel in de klas als in de binnenkamer veel meer persoonlijk wezen.

Een onderwijzer, die het huisbezoek niet noodig meent te hebben, is te vergelijken bij een sterrenkundige, die alleen maar met zijn boeken werkt en het klimmen bij nacht op de sterrenwacht overbodig acht.

Tenslotte wijs ik erop, dat wie huisbezoek gaat doen, tevoren zoo veel mogelijk zich rekenschap geven moet van de boodschap, die hij brengen zal.

Beter een klasje met 10 leerlingen, bij wie regelmatig en stelselmatig huisbezoek gedaan wordt, dan een groote klas met

50, waar alle contact zich beperkt tot het globaal samenzijn gedurende een enkel uur op den Rustdag.

Over wandeltochten en zomeruitstapjes, die als buitengewone middelen om contact te oefenen stellig van minder belang zijn dan de gewone, spreek ik hier verder niet.

Al wat gezegd is resumeerende, moet geconstateerd, dat ook hier geldt, dat de theorie gemakkelijk, maar de praktijk zwaar is. Weten is wel veel, maar doen en kunnen zijn méér. Dit onderwerp heeft vele aspecten; moge de hoofdstrekking, die zakelijk en praktisch is, zelfs den ervaren nog te denken geven. Een Fransch spreekwoord zegt: Wat waard is gedaan te worden, is ook waard, *goed* gedaan te worden. Laat ons vurig biddende, ijverig werken, en in toepassing brengen, wat de 119e psalm zoo kernachtig formuleert:

'k Heb anderen al de rechten van Uw mond,
Met lust verteld en vlijtig onderwezen.
Uit al den schat van 't groote wereldrond
Is nooit die vreugd in mijn gemoed gerezen,
Die 'k steeds in Uw getuigenissen vond,
Door mij betracht, en andren aangeprezen!

Psalm 119 : 7.

